

РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКО-ГРЕЦЬКИХ КУЛЬТУРНИХ КОНТАКТІВ: ТИЖНІ (ДНІ) ГРЕЦЬКОЇ КУЛЬТУРИ У М. ОДЕСА

Розглянута діяльність Одеської філії «Фонду грецької культури» (ФГК), що сприяє ознайомленню населення України з досягненнями грецької культури та сприяє відродженню й розвитку культурної самобутності греків України.

Багатотисячолітня історія контактів українського та грецького народів, в основі якої лежить загальна духовна основа, спільні сторінки історії та культурні зв'язки неодноразово привертала увагу дослідників. Після здобуття Україною незалежності взаємини двох країн динамічно розвиваються, спираючись на базу, що сприяє, насамперед, значному поглибленню міжнародного співробітництва в галузі культури. Тема українсько-грецького культурного діалогу ще не знайшла комплексного висвітлення у вітчизняній історіографії. Однак, аспекти українсько-грецького культурного співробітництва розглянуті у розвідках М. Араджіоні¹, М. Абдулаєвої², Н. Бацак³, Н. та О. Терентьєвих⁴, С. Іванова⁵, Т. Ілюк⁶, В. Томозова⁷, К. Балабанова та С. Пахоменко⁸, М. Дьоміної, Г. Ізувіти⁹, та інших дослідників.

Культурні обміни між країнами є ефективною формою розвитку дружніх зв'язків, тому що вони створюють позитивну емоційно-психологічну основу. Наряду з участю у фестивалях, у святах та ювілейних заходах, наукових та науково-практичних конференціях, міжнародних зустрічах, обміном виставками, художніми колективами, туристичними та спортивними групами, торгово-економічним співробітництвом, важливим є також обмін досвідом у рішенні муніципальних, адміністративних і екологічних проблем.

Провідною формою культурного діалогу, що дозволяє найбільш повно та різнобічно продемонструвати національну своєрідність, сприяє Дні та Місячники національних культур, які проходять в Україні та Греції.

Досвід проведення нашою країною таких акцій був накопичений ще за часів СРСР, 1957 р., у Греції відбувся тиждень радянсько-грецької дружби, в рамках якого була представлена й наша країна. В

1978 р. в рамках Днів СРСР в Греції були також продемонстровані культурні надбання українського народу. Через два роки Дні культури Греції пройшли в українських містах – Київ та Одеса¹⁰. Ця форма культурного співробітництва залишається актуальною на сучасному етапі, і ключову роль в реалізації цих акцій відіграє Одеська філія Фонду Грецької Культури¹¹. Основними формами діяльності філії сьогодні є: організація виставок, концертів, театральних вистав, фестивалів, лекцій, семінарів, наукових конференцій, диспутів; пропаганда грецької книги, організація літературних вечорів, підтримка перекладів; видавництво книг та каталогів заходів, надання фінансової підтримки творчим, видавничим, науковим, учбовим та іншим проектам; розвиток освітньої та культурологічної діяльності в навчальних та інших закладах України й зарубіжжя в співробітництві з місцевою владою та місцевими товариствами греків України; поширення грецької мови шляхом викладання її у філіях та школах, а також наданням матеріалів, підручників та інших учбових посібників; проведення тестування на отримання Міжнародного Сертифікату; забезпечення безкоштовного доступу всіх бажаючих до ресурсів інформаційного центру (бібліотеки).

З 1995 р. зусиллями Фонду грецької культури Тижні грецької культури стали традиційними в м. Одесі.

З 6 по 30 вересня 1998 р. Місячник грецької культури в Україні вперше було проведено Генеральним Секретаріатом у справах греків зарубіжжя, Міністерством закордонних справ Греції спільно з Посольством Грецької Республіки в Україні та Федерацією грецьких товариств України при підтримці Міністерства культури та мистецтв України та Національного комітету України у справах національностей та міграцій. В рамках програми заходу мешканці міст Ялта, Севастополь, Сімферополь, Маріуполь, Донецьк, Київ та Одеса ознайомилися із мистецтвом грецького танцю, музики, театру, а також із сторінками історії та культури Греції та українсько-грецьких відносин¹². Як зазначив Генеральний секретар у справах греків зарубіжжя п. С. Ламбрінідіс: «...організатори Місячника ставили собі за мету ознайомити з культурою Греції не лише еллінів України, але й людей всіх національностей України, яку споріднює з Грецією багатотисячлітній історичний спадок. Це дуже важливо для Греції, так як в 140 країнах світу мешкає мільйони її синів та доньок»¹³. Привітальний лист учасникам цього культурного заходу надіслав Президент України Л. Кучма. Уперше за останнє десятиліття протягом місяця в різних містах

України відбулися концерти грецької музики, були відкриті виставки, пройшли наукові конференції, відбулися зустрічі громадськості двох країн. У рамках Місячника пройшли урочисті вечори та концерти, де брали участь грецькі та українські виконавці, фольклорні творчі колективи греків України.

Значний інтерес широкого загалу української громадськості викликала виставка «Грецькі реліквії в особистих, сімейних та інших колекціях та архівах», ініціаторами якої виступили Одеська філія Грецького Фонду культури (нині – Фонду Грецької культури), Одеський історико-краєзнавчий музей, Одеський обласний архів, спільно з Центром грецьких досліджень ім. В. Кандараки (м. Севастополь)¹⁴. В Одесу були доставлені експонати для експозиції, що дозволило познайомитися з традиційною та духовною культурою греків Криму. Серед експонатів, що були представлені кримським Центром – предмети традиційного ткацтва й одягу, фотографії грецьких родин речі, що їм належали, документи та книги. Значна частина експонатів була представлена з колекції історико-етнографічного музею в селі Чернопольє Белгородського району Криму. Великий інтерес викликали експонати з фондів Одеського історико-краєзнавчого музею, обласного архіву, Одеської міської наукової бібліотеки ім. М. Горького. Окрім матеріалів, представлених організаторами виставки, показано було також експонати, надані сім'єю онука К.К. Костанді, сім'єю В. Петрідіса, колекціонером Г. Померанцевим та іншими¹⁵. Особливий інтерес представляли фотографії та документи з особистих архівів Э. Маттэу, Л. Пшеничної-Джелалі, К. Якушенко, А. та Е. Поліхроніді, Г. Носирева-Іоанно, Н. Капітанакі-Газі.

Багатогранність культури грецького народу допомогли представити виступи ансамблю «Ліцей гречанок» та танцювальною групою етнографічного товариства «Курітес», що не лише ознайомили українців з танцювальною культурою грецького народу, а також продемонстрували красу справжніх грецьких народних костюмів, багата колекція яких (понад 2500 одиниць) зберігається в музеї Ліцею гречанок.

Завершилося проведення Місячника в столиці України. З великим успіхом пройшли виступ грецького оркестру візантійської музики під керівництвом композитора-музикознавця Х. Халаріса. Оркестр представив українським слухачам чудові зразки грецького музичного мистецтва, у виконанні на грецьких народних інструментах¹⁶. Уявлення українців про різноплановість грецької музики доповнили твори грецьких композиторів М. Калміріса то Н. Скалкотаса у виконанні

Одеського національного філармонійного оркестру (художній керівник та диригент – Х. Ерл), а також твори грецьких композиторів, у виконанні Симфонічного оркестру Національної філармонії України (художній керівник – М. Дядюра). Ці музичні твори, які були виконані оркестрами спільно з відомим грецьким музикантом Д. Семсісом, ім'я якого відомо меломанам далеко за межами Еллади, успішно сприймалися українською публікою¹⁷.

Величезний успіх мала співачка Д. Галані. Широкий діапазон її голосу, його ліризм та сила дозволили співачці представити широкую гамму грецької пісні – від складних мелодичних композицій до творів народного характеру. Пісні грецькою мовою, у виконанні Д. Галані, зачарували українських слухачів своїм надзвичайним колоритом та мелодійністю голосу співачки. З багатим та цікавим світом грецької традиційної та сучасної музики український народ ознайомили твори у виконанні Державного оркестру грецької музики (Греція), незмінним художнім керівником якого є грецький композитор С. Ксархакос¹⁸.

Поряд із грецькими артистами виступили й місцеві майстри сцени: ансамблі “Сартанські самоцвіти” і “Пірнешу астру” з Малого Янісоля, київський танцювальний колектив “Зорбас”. Співачка Т. Каці виконала гімн Федерації грецьких товариств України, написаний поетом і композитором одного з лідерів національного грецького руху Д. Патричі. Треба зазначити, що особливе місце в пісенному мистецтві греків України належить творчості Т. Каці. На початку творчої кар'єри співачка виступала як самодіяльний виконавець у фольклорному колективі “Сартанські самоцвіти”, а згодом розпочала сольну діяльність. Володіючи широким діапазоном вокалу, вона у 1990-х рр. підкорила публіку Греції, ставши чи не найголовнішим символом самобутньої культури греків України.

Успіхом користувалася вистава «Атріди» у постановці Театру Весни (Греція). Зрозуміти різноплановість грецького театрального мистецтва, традиція якого лежить в основі класичного європейського театру, допомагали й постановки Українського драматичного театру ім. І. Франка, а також «Медея» Евріпіда у виконанні Севастопольського російського драматичного театру ім. А. Луначарського. Антична тематика завжди була близька трупі Севастопольського театру ім. Луначарського. З 1996 р. вистава «Медея» є на сцені Херсонського античного театру.

В рамках конференцій «Дружні та культурні зв'язки Греції та України» науковці, громадські та культурні діячі обох країн обговорювали

~~~~~
проблеми багатовікової історії зв'язків України та Греції. Ці конференції пройшли у Симферопольському державному університеті (нині – Таврійський національний університет імені Д. Вернадського) та Київському університеті імені Тараса Шевченка (нині – Київський національний університет імені Тараса Шевченка), куди були запрошені всі, хто цікавиться розвитком двосторонніх зв'язків між нашими народами.

У своєму виступі на закритті місячника грецької культури Голова Ради Федерації грецьких товариств України О. Проценко-Пічаджі підкреслила, що заслугою Федерації є те, що вона змогла об'єднати зусилля людей, здатних особистим прикладом і мобілізуючим словом сколихнути народ, дати йому впевненість у своїх силах та можливостях, допомогти вивчити рідну мову, осягти культуру своїх предків, усвідомити свою значимість у системі процесів, що відбуваються у світовому еллінізмі”. Проведення місячника культури – це ще один крок на шляху зміцнення духовних зв'язків двох культур.

22-27 березня 1999 р. відбувся Тиждень грецької культури в м. Одеса. Урочисте відкриття культурної акції відбулося у СЗШ № 25. В усіх класах цієї школи був проведений урок на тему “Греція: велика спадщина та сучасність”, стартував міжнародний дитячий конкурс “Олімпійське перемир'я” і перший тур Всеукраїнського конкурсу з грецької мови, літератури та історії Греції. Святковий концерт підготували учні цього українського учбового закладу, в том числі дитячий хор грецької пісні філіалу Фонду грецької культури. Колектив хору був створений лише рік тому з метою популяризації музичної культури Греції. Треба зазначити, що залучення молодого покоління до діяльності в галузі культури позитивно позначається на вихованні в нього почуттів патріотизму, національної гідності, поваги до культурних надбань свого народу і бажання їх розвивати. Хор виконує також українські та російські пісні.

Під час проведення конференції (круглого стола) в Одеському морському університеті відбулася жвава дискусія на тему “Шляхами давньогрецьких мореходів”. В ній взяли участь ректор Одеського Морського університету, голова Обласної Федерації вітрильного спорту академік Ю. Воробйов, капітан I рангу морської аташе Посольства Греції в Україні К. Політіс, командор вітрильної Крейсерської Спілки України О. Рябченко, заступник директора Одеського археологічного музею НАН України к.і.н. С. Охотніков та інші.

Під час проведення Тижня були відкриті книжкові виставки: “Грецька художня та інша література українською та російською мовами”,

«Книги грецькою мовою, видані в Одесі», «Греки та Києво-Печерська лавра. Слід у віках». Виставка «Скарби бібліотеки Г.Г.Маразлі» є долина визнання і поваги до одного з впливових громадських і культурних діячів минулого Одеси. Григорій Григорьевич Маразлі – грек за національністю, одесит за народженням. Він свої сили спрямував на благо м. Одеса, будучи міським головою з 1878 по 1895 рр. Значної інтерес викликала виставка «К.К.Костанді та інші художники-греки в Одесі», яка дала можливість показати не лише роботи художників, але й представити рідкісну літературу про них, документи й автографи, що розповідають про їх життя і творчість. Ця виставка – результат спільних зусиль співробітників Одеської державної наукової бібліотеці імені М. Горького, Одеського художнього музею та галереї «Ліберті», колекціонера С. Лушчіка. У талановитій сім'ї одеських художників працювали пліч-о-пліч представники різних народів. Не останню роль відіграли у цьому товаристві художники-греки. Протягом багатьох років К. Костанді та О. Стіліануді очолювали Товариство південноросійських художників (художнє об'єднання в Україні на межі 19-20 ст.). В наступні роки матеріали, що були представлені на виставці, були видані у вигляді добре ілюстрованої книжки. Значної інтерес у глядачів мала вистава Орестея – драма для актора, танцівника та інструментального ансамблю за Есхілом у виконанні українських виконавців.¹⁹

Наступного року Тиждень грецької культури відбувся з 20 по 25 березня. Він був відкрий презентацією словесного шкільного журналу «Еллада» у СЗШ № 25. У рамках цього культурного заходу відбулися книжкові виставки: «Вічна юність древньої землі Еллади», що була підготовлена в Одеській державній науковій бібліотеці імені М. Горького, а також 2 виставки українського художника В. Бахтова («Ольвія. Реконструкція античного простору (графіка, живопис, об'єкти фото та відіо)» та «24 ілюстрації Геродота: графіка»). Новими формами діяльності Фонду грецької культури з'явилися презентація грецького художнього фільму про жінку-героїню в історії боротьби грецького народу проти турецького ярма М. Маврогенус, а також лекція-презентація президентом всеукраїнського товариства «Україна-Греція» Н. Терентьеві своєї книги «Греки в Украине: экономическая и культурно-просветительская деятельность в 17-19 ст.» С цього року почалося видання іменного покажчика «Греки Одеси», який був складений на основі метричних книг Одеської грецької Свято-Троїцької церкви. Це видання є спільним проектом Державного архіву Одеської області й Одеської філії Грецького фонду культури. Завдяки цьому

.....

проекту багато питань, які були зв'язані з історією грецької громади Одеси, знайшли свої рішення. Етнічні греки України та закордонні дослідники одержали можливість підтвердження своєї національності й родинних відносин. Ці публікації стали корисні також для вчених, які досліджують історію грецьких громад у Причорноморському регіоні.

В 2001 р. Тиждень Грецької культури відбувся 19-25 березня. Він був присвячений 180-річчю боротьби грецького народу проти османського панування та національному свята відродженню Греції. Під час урочистого відкриття Тижня в 25 класах школи № 25 пройшов урок мужності на теми: “Клянусь тобі, священна Вітчизна!” (із тексту Великої Клятви етеристів) та “Ніщо не було таким народним, як справа греків” (вірш О. Пушкіна). В історико-краєзнавчому музеї відкрилася нова експозиція щодо історії створення та діяльності “Філікі Етерія” – грецького таємного товариства, яке було створене 1814 р. в м. Одеса та очолило боротьбу греків проти османського ярма. Під час проведення Тижня був презентований путівник “Одеський історико-краєзнавчий музей”. Це видання ознайомило одеситів та гостей з закордону з яскравою історією Північного Причорномор’я та м. Одеса. 20 вересня відбулися наукові читання, присвячені цій видатній даті в історії грецького народу. В програмі Тижня значній інтерес мала презентація книги В. Фурмана “Золотий вік”, яка присвячена 100-річчю Олімпійської філателії. Це науково-популярне видання є щодо перших Олімпійських ігор сучасності, котрі відбулися в Афінах в 1896 р. Автор розповідає про події тих Ігор, досліджує історії створення, виготовлення та використання перших олімпійських марок, що були видані в Греції з нагоди Олімпійських ігор. Була презентована книга-путівник “Античні пам’ятки Північно-Західного Причорномор’я” була створена завдяки ініціативі групи вчених-археологів Одеси, Києва та Одеського філіалу Грецького Фонду Культури. Ця багато ілюстрована книга знайомить широкі кола громадськості як в Україні, так і за кордоном з видатними пам’ятками античної культури, які були знайдені під час розкопок еллінських центрів Північно-Західного Причорномор’я: Ольвії, Тіри, Ніконія, Кошарського городища, святилища на о. Зміїному. Нову музичну програму представив український гітарист Анатолій Шевченко, книга якого “Музика Античної Греції” була видана на кошти Грецького Фонду культури. Треба зазначити, що урочисте відкриття Тижня відбулося у Одеському національному університеті імені І. Мечникова, де було представлено Угоду про співробітництво між Грецьким фондом культури і університетом.

Тижень грецької культури у 2002 р. почався з відкритого уроку-діскусії з проблем викладання, вивчення та застосування новогрецької мови в сучасних умовах. Цей захід проводили п. Н. Подковирофф у Центрі новогрецької мови за участю студентів та викладачів факультету романо-германської філології та Інституту міжнародних відносин Одеського національного університету імені І. Мечникова, вчителів новогрецької мови шкіл, Маріїнський гімназії та курсів. Відмітною рисою цієї культурної акції (Місячника) було проведення виставки «Парфенон і Західний фриз. Реставрація та консервація.» Ця виставка протягом тривалого терміну експонувалась в Одесі, Києві та інших містах України. Куратор виставки Г. Панатсос зустрічався з керівниками гуртів та творчих об'єднань дітей шкільного віку м. Одеси, де демонстрував та передав їм набори для виготовлення експонатів. Ця виставка є проектом, якому належать матеріали і експонати наукових досліджень – реставрації та консервації Акрополя. Як було сплановано вченими у 1993 р. Західний фриз Парфенону після його очистки від нашарувань на мармуровій поверхні був скопійований і розташований в експозиції. Значний інтерес викликали виставки: “Давньогрецькі модниці та сучасна жінка”, яка супроводжувалася показом мод; “Два портрета: Є. Булгаріс та Н. Теотокіс” та лекція А. Малиха “Доба в обличчях”; українського художника Володимира Бахтова “Ойкумена”, яка відбулася у Миколаївській філії Національного університету “Кієво-Могилянська Академія» разом з Одеським товариством греків “Еллада”, виставка національного грецького костюма, яку представила грецька оперна співачка Д. Стефану; “Рідкісні та унікальні монети грецьких античних міст-полісів Північного Причорномор'я”, яка була репрезентована Одеським музеєм нумізматики, а також експрес-виставки “Повернення до витоків”. Великий успіх мав концерт Одеського державного філармонічного оркестру під керівництвом головного диригента і художнього керівника оркестру Р. Ерла та за участю видатного грецького піаніста А. Гаруфалі та концерт грецької музики за участю грецької оперної співачки Д. Стефану.

Заходи Днів грецької культури в Одесі (20-27 березня 2003 р.) в основному були присвячені грецькій музичній культурі. З великим успіхом пройшли виступи грецької співачки А. Поліхроніді, концерт Одеського державного філармонічного оркестрові за участю грецького піаніста С. Фомопулоса та концерт учнів музичної школи м. Волос. В Одеської державної музичної академії імені А. Нежданової відбулася лекція “Трецькі народні інструменти та музичні відмінності

регіонів Греції». 25 березня була підписана Угода про порідненні музичної школи м. Волос та Маріїнський гімназії м. Одеса. Член Одеської обласної громади греків отець Гаврііл (Анісімов) прочитав лекцію «Життя та діяльність Патріарха Константинопольського Григорія V» – священника, який є символом волі для всіх поколінь еллінів і як яскравий промінь в 1821 р. освятив шлях еллінам, які йшли до незалежності своєї православної держави.

В 2004 р. заходи Днів грецької культури відбулися у м. Маріуполь (20-25 березня) та м. Одеса (24-28 березня). У Маріуполі пройшли фотовиставка “Грецька мелодія Одеси”, де були представлені фотографії викладача Одеського національного Морського університету, голови правління Одеської обласної організації Спільки фотохудожників М. Вітюка, та виставка “Ойкумена”, яка є частиною глобального проекту, що з 1995 р. виконується художниками на археологічних об’єктах Північного Причорномор’я. Концерт Одеського форте п’яного дуету “OLEYURIA” (виконавці О. та Ю. Щербакі) мав великий успіх. У м. Одеса заходи в основному були присвячені грецькому танцювальному мистецтву. Яскравий концерт грецького танцювального колективу “Грецька традиція” (м. Аргос) та український танцювальний ансамбль “Неотіс” (м. Одеса) відкрив урочисте святкування національного свята відродження Греції “День незалежності”. Разом із товариством “Одеська гуманітарна традиція” відбулася презентація збірника наукових праць “Докса”, виданого при фінансовій підтримці Одеської філії Грецького фонду культури, а також книг М. Калмакана “Малобуяльские греки. 200 лет на Одещине”(т. 2) та “Греки Одеси”(вип. 3).

В 2005 культурні акції відбулися 23-27 березня. Як звичайно відбувся ритуал пам’яті в музеї «Філікі Етерія», покладання квітів до пам’ятника, що символізує клятву засновників цієї організації. У святковому концерті традиційно взяли участь виконавці обох країн, насамперед грецький танцювально-вокальний колектив «Союз понтіївців із Сурмени» (м. Афіни). Значної інтерес викликала лекція “Олександр С. Стурдза: його життя та діяльність”, котру виголосила ігуменя Серафіма з Св’ято-Міхайлоського монастиря. Були презентовані книги: Голобородько І. “Национальность – грек. Виновен.”, “Греки Одеси” (Вип.4), а також відбулися виставка художніх і ювелірних робіт Ігоря й Іоанна Стоянович «Поствізантійська традиція. ХХІ ст.», де були представлені більш 50 іконографічних і біля 40 ювелірних робіт в стилі давньоруської пластики, та виставка кращих робіт дитячого малюнка “Подих Еллади з нами”, що надійшли на Х ювілейний конкурс.

Програма культурних заходів 2006 р. (21-25 березня) традиційно включала відкриття ряду виставок. Українські художники В. Бахтов і Г. Палатніков представили графічні роботи-ілюстрації праць античних авторів. Відкриття виставки супроводжувалося презентацією двох художніх альбомів, видання яких було фінансовано філією Грецького фонду культури: «Художній альбом по мотивах «Історії» Геродота (книга IV. «Мельпомена») та «Художній альбом по мотивах «Іліади» Гомера. З великим інтересом відвідувачі ознайомилися з виставкою проф. В. Глазиріна «До Греції з любов'ю» (живопис і графіка). Під час презентації книги «Греки Одеси V» відбулося ушанування представників видатних грецьких родоводів, які проживають в Одесі. У Великому залі Музичної академії відбувся концерт і лекція-семинар на тему «Техніка подиху та голосу як засіб посилення динаміки оперного виконання» соліста Національної опери Греції Л. Манікаса.

Треба зазначити, що Тижні та Дні грецької культури проходять також в регіонах з невеликим прошарком грецького населення, – Львові, Дніпропетровську, Запоріжжі²⁰, Миколаєві та інших містах. Вони знайомлять широкі версти населення України із культурою Еллади. Програма культурних заходів включає виставки художників, лекції з історії та культури Еллади, виступи професійних музичних виконавців, в т.ч. з Греції, з фрагментарними вкрапленнями самодіяльних колективів фольклорного характеру²¹.

Таким чином, на сучасному етапі проведення Тижнів та Днів культури є однією з провідних форм двостороннього партнерства України та Греції, яка дозволяє найбільш повно та всесторонньо представити здобутки культури народу. З моменту свого відкриття Одеська філія Фонду грецької культури всесторонньо репрезентує в Україні різноманітність досягнень та розвитку грецької культури, допомагає відшукати й продемонструвати спорідненість українського та грецького духовних начал, сприяє ознайомленню широких мас українців з культурою Греції та налагодженню культурного діалогу на міждержавному рівні. Значний культурний потенціал обох країн та взаємна зацікавленість у культурному співробітництві надає нових перспектив розвитку такого партнерства та свідчить про збільшення масштабу партнерства двох країн та постійне введення нових форм співпраці в галузі культури.

¹ Араджиони М.А. Греки Крыма и Приазовья: история изучения и историография этнической истории и культуры (80-е гг. XVIII в. – 90-е гг. XX в.) – Симферополь, 1999.

2 Абдуллаева М.А. Научные исследования украинских стипендиатов ИКИ в области культурных отношений Греции и Украины // Омония: Афинский международный еженедельник. – 1999, (27.05.–3.06.) – № 17.

3 Бацак Н.І. Культурно-освітній розвиток грецької громади Північного Приазов'я (XVII – XIX ст.) // Історичні зошити. – Київ, 1998; ІЖ Культурно-просвітительські заклади та громадські організації греків Північного Приазов'я. – К., 1999.

4 Терентьева Н.А. Греко-советские связи: экономика, наука, культура. – К., 1993.

5 Иванов Е.В. Некоторые аспекты популяризации греческой культуры в Керчи // Греция и славянский мир. Сб. научных статей. Симферополь, 2002 – Вып. 1. – С.102-105.

6 Люк Т. Одеська філія Грецького фонду культури в українсько-грецьких культурних взаємовідносинах // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. – Київ, 2007. – Вип. 16. – С. 75–86.

7 Томазов В. К вопросу о вкладе казацко-старшинских родов греческого происхождения в украинскую культуру // Записки історико-філологічного товариства Андрія Білецького. – К., 1997. – Вип. 1. – С. 87-90.

8 Балабанов К.В., Пахоменко С.П. Національно-культурне та громадське життя греків України у другий половині ХХ століття – на початку ХХІ століття. – Маріуполь, 2006.

9 Дьоміна М.О., Ізувіта Г.А. Одеська філія Фонду грецької культури: п'ять років діяльності. // Греция и славянский мир. Сб. научных статей. Симферополь, 2002. – Вып. 1. – С. 108–113.

10 Терентьева Н.О. Указ. соч. – Киев, 1993. – С. 89–90.

11 В 1992 р. з метою поширення грецької культури та мови за кордоном за рішенням грецького парламенту було створено Грецький Фонд Культури (м. Афіни). Цей Фонд підпорядковується Міністерству культури і туризму Греції. Керівництво Фондом здійснює Адміністративна Рада, яка призначається на чотири роки. Основним завданням Фонду є реалізація проектів, спрямованих на поширення грецької мови та культури в різних країнах світу. Свою діяльність ця організація здійснює через співробітництво своїх філій та представництв з освітніми та культурними організаціями різних країн. На сьогоднішній день філії Фонду працюють в містах: Олександрія (Єгипет), Берлін (Німеччина), Нью-Йорк (США) та Одеса (Україна). В Парижі (Франція), Москві (Росія), Лондоні (Великобританія) та Рабаті (Марокко) діють представництва організації. Філія у м. Одеса почала свою діяльність на підставі дозволу Міністерства юстиції України № 27 від 8 квітня 1994 року.

12 Та же. – 1998, 10 Стл.

